

מדינת ישראל

משרד ראש הממשלה
ירושלים

שמו

תאריך: יב' תמוז תשל"ו
29 ביוני 1977
מספר: 51.0/4

אל : ד"ר א. בן אלישר, מנכ"ל, כאן

הנדון: החזרת עקורי איקריה - בירעם

מאחר שנושא זה עשוי להתעורר בקרוב, הנני מעביר אליך חומר שיעזור ללבון וקבלת החלטה בנדון.

השתלשלות המאורעות

- 30.10.48 - הכפרים נכבשו ע"י צה"ל.
- 12.11.48 - החושבים נחבשו לפנות את כפרם. החושבים טוענים שאמר להם שיוחזרו כעבור 15 יום ואילו גורמי צה"ל טענו בבית המשפט שהחושבים נחבשו לפנות לזמן קצר. הפוננוי באצו ללא צווים משפטיים כל שהם אלא בהסתמך על סמכותו וול מפקד כח צבאי אשר כובש מקום להזיז את האוכלוסייה במידה וצרכי הצבא מחייבים זאת.
- אפר' 1949 - שר הבטחון החקיף את "הקנות שעת הירום (איזורי בייחון) שמבחינת תוכנם הם קובעות שר הבטחון רשאי להבוע וחלק מסויים באיזור הנקרא "האיזור המוגן" יהפך ל"אזור בטחון". החקנות מאפשרות כמו כן מתן "צו יציאה" שווא מעין צו פיננוי לחושבים הקבועים באותו איזור.
- ספט' 1949 - הגבול שלאורך גבול הלבנון הוכרז כ"אזור ביטחון", אך לא הוצא "צו יציאה" לגבי תושביו מאז פונו ועד להוצאת הצו שבו החושבים ונתבעו להחזירם לכפריהם אך נענו בשלילה.
- מאי 1951 - כאשר כל הנסיונות לחזרה עלו בחוהו הם פנו לבית המשפט הגבוה לצדק וטענו שהם זכאים לחזור לכפר וחובה להחזיר להם את האדמות ששימשו אותם והיו בבעלותם.
- יולי 1951 - בית המשפט הגבוה לצדק פסק שעצם הכרזת האיזור כאזור ביטחון איננה שוללת מהאנשים שהם תושבי הכפר את זכותם לחזור לחוכו ולכן הם זכאים לחזור כל עוד לא הוצאו "צווי יציאה".

2/..

מדינת ישראל

- 2 -

משרד ראש הממשלה
ירושלים

תאריך:

מספר:

- ספט' 1951 - כחודשים לאחר מתן מסק הדין ניתנו "צווי יציאה" לגבי חושבי איקריה ובירעם. הם הגישו ערעור לפני ועדת השלושה (השופט זוהר יו"ר ושני אנשי ציבור כחברים). ב-23.9.51 דחתה הועדה את הערעור. התושבים פנו מחדש לבג"ץ וטענו נגד החלטת ועדת הערעורים אולם בג"ץ זה עסק ב-25.2.52 נגדם. הוצאת צווי היציאה והחלטת בית הדין הגבוה לצדק לא השפיעה על הבעלות על הקרקע והם המשיכו להיות הבעלים החוקיים.
- 16.12.51 - בתי בירעם פוצצו פרט לכנסיה.
- 25.12.51 - בתי איקריה פוצצו פרט לכנסיה.
- 10.3.53 - נחבל בכנסת חוק רכישה מקרקעין (אישור פעולות ומיצוים) תש"ג-1953. חוק זה קובע בין היתר בסעיף 2 כי "נכס שהשר העיד עליו בתעודה חתומה על ידו כי נתגלו בו שלושה אלה:
1. כיום 1.4.52 לא היה בחזקה בעליו.
  2. שימש או הוקצה בחוץ התקופה שבין 14.5.48 בין 1.4.52 לצורכי פיתוח חיוניים, התישבות או ביטחון.
  3. עודנו דרוש לאחד הצרכים האלה. נכס זה יקום לקניין רשות הפיתוח.
- 27.8.53 - שר החקלאות הוציא תעודה כנ"ל לגבי בירעם.
- 3.9.53 - שר החקלאות הוציא תעודה כנ"ל לגבי איקריה. מאז מתן הצו הוצאה הבעלות מדי תושבי שני הכפרים והועברה לרשות הפיתוח.
- אוק' 1967 - אלוף פקוד הצפון מצביא "היתר כניסה כללי" לכל אזור הצפון כולל איקריה ובירעם. פירוש ההיתר הוא שכל אדם יכול לבקר באיזור כולל הכפרים אך לא יכול ללון או להתישב בהם.
- נוב' 1967 - לאחר פירסום הצו מניחים תושבי הכפרים בטעות שהם יכולים לחזור לכפרם ועושים הכנות בהתאם - כולל הכנת צריפים ואוהלים להשכנות ארעית. הודענו להם וטמית שאם ינסו להשתכן הם יובאו למשפט.
- דצמ' 1967 - ~~השר החקלאות הוציא תעודה כנ"ל לגבי איקריה ובירעם~~ מוכנים לחזור ולהתישב רק בשטח שאיננו תמוס או מעובי ע"י המשקים.

1/..

משרד ראש הממשלה
ירושלים

תאריך:

מספר:

ינו' 1968 - "הועדה המרכזית לבטחון" המורכבת מנציגי צה"ל, ש.ב.כ.,
משרת ישראל והיועץ לענייני ערבים החליטה פה אחד כי אין
התנגדות להחזרתם של עקורי בירעם ואיקרית. הנושא יובא
לחות דעת הרמטכ"ל ולאישור הממשלה. הרמטכ"ל הודיע לאחר
כמה ימים כי הוא מתנגד להמלצה ואילו סגן ראש הממשלה דאז
(מר יגאל אלון) הודיע שהחליט להקפיא את הטיפול בנושא
זה עד להקמת הממשלה החדשה.

יולי 1972 - הממשלה דנה בנושא והחלפטה "שלא להחיר את שובם של אנשי
איקרית ובירעם אל הכפרים הנטושים ולהשלים את שיקומם של
המפונים". ההחלטה מעוררת תסיסה ציבורית מחודשת.

דצמ' 1972 - שר הבטחון מודיע על ביטול כל האזורים הסגורים במדינה.
חושבי איקרית ובירעם מגיעים בקבוצה לכפרים לאור העונדה
שאיך הכפר סגור יותר.

27.12.72 - מלוף טיקוד הצפון מפרסם צו סגירה לכפרים איקרית ובירעם
בהסתמכו על תקנות ההגנה (שעת חרום) 1945. צו זה בא
למנוע כניסה לשני הכפרים ללא רשיון.

מלחמת יום הכיפורים

ועד יולי 1974 - העקורים הודיעו שבגלל המצב הביטחוני לא יטרידו את הממשלה
בנושא, מאז יולי 1974 העקורים מחילים בפעילות מחודשת
להחזרתם, אך נתבקשו לדחות את פעילותם לשנה אחת נוספת והם
הסכימו לכך.

ביוני 1975 - ועדי העקורים נפגשו עם סגן רוח"מ ועם שרים מהממשלה ואנשי
ציבור במטרה לחזור לכפריהם.

- שר התיירות ושר הקליטה מגישים לממשלה הצעה להחלטה
כדלהלן: -

"מ ח ל י ט י ם לאפשר לערביי בירעם ואיקרית לשוב ולחקים
את בתיהם בכפריהם".

יולי 1975 - סגן רוח"מ ושר הדתות מגישים הצעה להחלטה כדלקמן:

א. לאשר עקרונית לאפשר למשפחות שהורחקו במלחמת השחרור מבירעם
ואיקרית לחזור ולהחייב במקומותיהם. החלטה זו חלה על
אלה שעד עתה לא התיישבו בדרך מוסכמת עם הגורמים הממשלתיים.

ב. למנות ועדה בינמשרדית אשר תטפל בביצוע ההחלטה הנ"ל.
הרכב הועדה המוצעת: היועץ לענייני ערבים, יו"ר ונציגי
המשרדים שלהלן: הקלאוח (ממ"י), שיכון, משפטים ובטחון.

מדינת ישראל

- 4 -

משרד ראש הממשלה
ירושלים

תאריך:

מספר:

סכומים והערכות

1. תביעה חושבי הכפרים לחזור למקומם מחבססת בעיקרה על הטענה כי הנזק שלהם חנו חריג ושונה ביסודו לעומת מקרים של כפרים ערביים אחרים שפוננו בעת מלחמת השחרור ולאחריה.
2. יש לציין שיש מספר לא קטן של כפרים ערביים בגליל ושבטי בדואים בנגב אשר יטענו כי מצבם דומה למצבם של עקורי איקריה ובידעם מבחינה זו שפם הם לא השתתפו בפעולות לחימה נגד צה"ל ולמרות זאת פוננו מכפריהם והועברו לאזורים אחרים תוך ואחרי המלחמה.
3. הכפרים שנהרסו ועל הלם הוקמו ישובים יהודים אינם מהווים עוד בנייה ויש לתת את תשומת הלב רק לכפרים שנהרסו ועל הלם נטעו יערות (רוח טבלה מצורפת).
4. רוב העקורים נקלטו תוך השלמה עם המצב במקומם החדש אולם אפשר לומר שזיק רגשי נשאר היכול להתלקח במדה שיתברר שעקורי ברעם ואיקריה יוחזרו למקום טגוריהם המקורי.
5. ברור שלהחזרת העקורים תהיה תהודה חיובית בחו"ל וביין הנוצרים בישראל. אולם יש לציין בקשר לנוצרים בישראל שכ-70% מהם הצביעו בעד רק"ו לכנסת התשיעית למרוח מדיניות הגדר הטובה והעזרה התומנית שמדינת ישראל הגישה לנוצרים בלבנון. לפני כשנה בקשו כ-50 צעירים מרונים מישראל להתגייס לצה"ל אולם כאשר בקשנו לממש את רצונם זה חזרו בהם מבקשתם.
6. ועדי העקורים הסכימו לחזור ולהתישב בכפריהם מבלי לדרוש את החזרת האדמות שנמסרו לעבוד הקלאי לישובים היהודים הנמצאים בסביבה. וולם ידוע שחלק מהחושבים מהנגדים להחלטה זו ודורשים גם את החזרת האדמות שנלקחו מהם, לכן סביר להניח שאם יוחזרו ידרשו את"כ לפחות את אדמות הפרשים הבלתי מעובדות (אדמות הכפרים, מס' החושבים ופעולות הסינוניים והשקום ראה טבלאות מצורפות).
7. החזרת הכפריים תתקל בהתנגדות של חושבי המושבים היהודים בסביבה שקבלו את אדמות הכפרים. הטוענה האזורית "מעלה יוסף" כבר הודיעה על הונגדותה וכזונתה להלחם בכל החלטה חיובית בנדון. ברור שאם יחזרו מכסוכיו חריפים בין השכנים הוחיקים והחדשים.
8. מכל האמור לעיל מתברר שלו ניתן היה לבודד את בעיות ההחזרה היה כדאי ורצוי להחזיר את העקורים למקום, אולם לרגל כל הבעיות הסבוכות ועלולות להתעורר עם ההחזרה וההשלכות שיש לה על כלל העקורים ועל הישובים היהודים שבסביבה מוטב לדעת לדחות את ההחלטה הסופית בשלב זה ע"י נקיטה בטקטיקה של השהיה.

ב ב ב כ ז,

ב. גור אויה
היועץ לענייני ערבים

נספחים: רשימת כפרים נטושים.
טבלאות ולוחות.